

Programme

von

H. Carl Immanuel Thieme.

1779 - 1790.

AB

155635

0002

Vereinigung



3
ΑΥΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ VINDICIÆ.

SPECIMEN PRIMVM,

QVO EDITO

AD

ORATIONES

QVADAM

IN LYCEO LVBBENENSI

AUDIENDAS

A. D. XX. APRILIS MDCCLXXXIV. HOR. X.

OMNES

BONARVM LITERARVM FAVTORES

HUMANISSIME INVITAT

CAROLVS TRAVGOTT THIEME

AA. M. LYCEI LVBBENENSIS ADHVC RECTOR

NVNC GYMNASII MERSEBVRGENSIS RECTOR

DESIGNATVS.

LVBBENÆ, EX OFFICINA DRIEMELIA.

ORATIONES

IN VARIO

IN VARIO

IN VARIO

IN VARIO






PROOEMIUM.

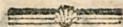
Quamlibet iniustatum sit præfari hujus generis scriptis, quippe in prolusionem proludere videaris; tamen cum totius opusculi ordo et partitio requiratur, ut caput rei in tertiam ejus partem rejiciatur, unum, quod præmoneam, habeo, ne judicia hominum rei cognitionem præueniant. Scribens nimium ἀνοδιδασκαλίας vindicias videor non minus rationibus scholarum et magistrorum, quam communi omnium doctorum sententiæ repugnare velle: sed videor tantum. Neque enim ita sum rerum novarum cupidus, ut magistris dimissis uniuersam linguarum et artium disciplinam naturæ et ingenio

ironum relinqui velim; neque ita cæsus, quin præ-
 videam, si ejusmodi legem rogarem, eam ab omni-
 bus omnino centuriis, ne dicam antiquatam, sed ex-
 plosum iri. Id tamen teneo, esse aliquod doctodi-
 δακικίας genus, quod, conjunctum cum moderatione
 prudentis viri, juvenile etiam literarum studium vi-
 deatur magnopere promovere. Quod, quale sit, in
 tertia hujus libelli parte, expositurus, peto a te,
 Lector æque et rerum perite, primum, ne mihi
 imputes, que Ewaldus et Orfridus dixerint, deinde,
 ut judicium tuum suspendas, donec omne consilium
 meum cognoveris. Tum vero, si erraero, liberalem
 et humanam correctionem libenter me admissurum,
 spondeo.



ΑΥΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ VINDICIAE.

 Cum superiori æstate, per dies caniculares, vt nonnullis aliis hominum generibus, qui per reliquum annum a mane ad vesperam vsque artem sedendi exercent, ita magistris scholasticis, assiduis videlicet illis, vnã alteramue horam exspatiari, corpusque vaporibus cubiculorum pigris circumfusum aëri libero permittere liceret; Theophilus et Ewaldus, vterque scholæ magister, diuersis modo discipulorum classibus præpositi, conuenere, v-



trum forte, an de composito, non satis compertum est, in hortulo quodam, non quidem publico, plebi ludibundæ patente, sed priuato, quo vti possessoris liberalitas illis permiserat. Salutationibus inuicem iactis statim conspectus sol occidens, facie globi sanguinei indutus, monuit eos, vt velut philosophi de causa huius phænomeni pauca differerent, de nebula, inquam, quæ isto tempore vniuersam Europam obnubilabat. Alter eorum, paullo morosior, rem sibi molestam, plebi imperitæ formidolosam et physicorum vulgus *συνδαλῆσαν* vocitare ausus, a collega amice reprehensus est, quod quereretur de ista nebula, quam ipse, nisi beneficium naturæ, tamen haud ita molestum terræ halitum putaret. Cum enim, inquit, huius vrbis vicinia, nescio vtrum soli vitio, an hominum insana vrendi cupiditate, fere omni ar busto et vmbra cule careat: nonne iucundum nobis fit atque acceptum, quicquid ardorem solis depellat ac leniat? — Et sane hæ plantæ prorsus languescerent, præsertim pluvia per quatuor hebdomades deficiente: ne dicam de radiorum solarium flagrantissimis ictibus, qui tergis capitibusque nostris impingerent; nisi ista nebula vim solis temperaret atque radios in tellurem missos quodammo-

dammodo interrumperet. Quam utilitatem nebulae, etiamsi non agnoscas, tamen haud ita molestant eam nobis esse existimaverim, quippe qui in auditoriis nostris vaporibus spissis, corruptis, adeoque multo pestilentioribus, quam, quos terra exhalat, fumus adfecti. Quae argumenta, num alterum illum ad mutandam sententiam commoverint, nescio: id modo audiui, silentium inter eos extitisse aliquot momentorum, quibus elapsis Ewaldus fronte contracta, quasi respuerent aures hoc sermonum genus, cucurrit ad casam in horti angulo aedificatam, ac fistulam ibi reconditam peto implevit fumantemque ori admovit, quo fumi haustu non modo vapores pestiferos arceri, sed etiam meditationes maturari et ali mirifice, dicunt.

Quemadmodum vero vix fieri potest, ut duae matronae sint vna, quin de ancillis, vel duae virgines, quin de mundis et deliciis, vel duo pastores, quin de quibus et bubus colloquantur, ita nemo mirabitur, sermonem magistrorum ambulantium mox incidisse in rem scholasticam, nec quisquam calumniabitur idem, debet enim esse cuique de rebus, quas quotidie tractat, colloquium et jucundissimum et utilissimum. Cum igitur



tur Ewaldus, vir, qui vigili sagacitate occulta puerorum facinora perquirere solebat, quæ haud ita pridem cognouisset, de clandestinis primanorum conuiuuiis, Theophilo narrasset, progressi sunt ad generaliora. Repetebantur deinde querelæ istæ decantatæ de vernaculis peregrinisque scholarum vitiis, de parcis magistrorum salariis, de turpitudine processionum istarum, quæ a Sto. Gregorio nomen habent et stipis colligendæ gratia a magistris scholarum instituuntur, de multitudine fabularum Romanensium, quas auidius legi imo deuorari a pueris quam epistolas Ciceronis multum querebatur Ewaldus, de immodico discipulorum ludendi et peregrinandi studio, de præmaturo eorundem e scholis discessu, de multis aliis morbis, quibus res scholastica in plurimis Germaniæ provinciis adhuc laborat. Et jam in eo erat Theophilus, ad res nouas excogitandas proponendasque promptissimum ingenium, vt de medicina illis scholarum vitiis adhibenda consilia sua aperiret; cum superueniret Otfridus, vir antiquæ dexteritatis, literarum solidæque doctrinæ non amans modo, sed studiosus etiam, nonnullas tamen disciplinæ nostræ partes et consuetudines quasdam templi, fori, auditorii, scholæ inueteratas, quæ pro legibus

bus custodiuntur, adeo improbens, ut in nulla re magis sibi placeret, quam in ea, qua utebatur, licentia perstringendi acriter pedantismum, qui tristem et impexam antiquitatem sapit, in scholis quibusdam et academiis adhuc dominantem; ceterum Theophilo et Ewaldo ex multo tempore ita familiaris, ut simpliciter et ingenue iudicium animi sui detegere coram iis non dubitaret. Hic statim a limine horti porrigere manum amicis, salutare eos comiter, gratulari conuentum fortuitum et opportunum, exhortari ad persequendum colloquium, contestarique, se ne verbulum quidem, a viris tam doctis prolatum, elabi sibi passurum. Ad quam officiosam hominis orationem, cum modeste respondissent magistri, rogauerunt, ut e suo mallet facietiarum apparatu aliquid promere, quum scirent, memoriam viri narratiunculis innumeris et lepidarum fabularum magna copia, non ex culina seu taberna, seu puerperæ cubiculo, sed dignioribus, quæ materiam ridendi viris tam grauibus praberent, ex aulis, foris, museis, academiis, scholis, familiarumque penetralibus, esse refertam.

Iste vero, vel alioquin et fronte et mente semper hilari, iam insignem præ se ferens vultu latitiam,

B

habeo,



habeo, inquit, quod vobiscum communicem gaudi-
 um: hæret enim mihi in mente fama Sigmundi con-
 sobrini mei nuper ex academia reducis, aucta etiam spe-
 cimine, quod Senatui supremo hujus provinciae exhibu-
 it, in quo, lectionis non minus quam sanæ et exultæ
 rationis ostendisse eum, omnes consentiunt. Quam-
 quam, me non esse eum, scitis, cui propinquitas pro
 virtute valeat; tamen celare vos nolo, blandam mihi
 esse juvenis laudem, meam potissimum auctoritatem,
 mea consilia in studiis literarum tractandis secuti. An-
 te sex abhinc annos pauci admodum erant, qui persua-
 dere sibi paterentur, hunc *ὀψιμαθῆν*, quem tum tempo-
 ris contemptim discipuli vestri præterire solebant, tam
 feliciter in literis esse progressurum, ut in omni parte
 humanitatis, vel citius quam æquales, perfectus vide-
 retur: enimvero euentus, velut æquissimus iudex, do-
 cuit, rationem, quam cum isto inierim, non fuisse ni-
 mis ineptam. Atque ego, cum ex ipsa re magnam ca-
 pio voluptatem, tum meam sententiam de *αὐτοδιδασκαλίας*
 commodis, omni cavillatione superata, hoc viuo exem-
 plo confirmari triumpho, certe in sinu gaudeo. Hunc
 nimirum videtis Sigmundum omni honestate, cujus
 procreatrices dicuntur scholæ, præditum et ornatum,
 vitio-

vitiorum, quæ ista gignunt, expertem. *Ευδαιμονία* enim historicorum lectione, opportunas memoriæ diuitias, poetarum, ingenii alacritatem, philosophorum, iudicii acumen, oratorum, copiam et facilitatem dicendi sibi parauit. Est itaque tanta hominis in ore verecundia, in percipiendo celeritas, in scribendo elegantia, in iudiciis modestia, in moribus sanctitas, in dictis grauitas quædam et innocentia, vt natura eum ad omnem laudis nobilitatem idoneum produxisse videatur.

Amplior sine dubio et yberior in laudibus consobrini sui fuisset Otfridus, nisi Ewaldus, cui mox bilem hic sermo mouerat, intento ore hunc panegyricum interpellasset. Hem, inquit, paullo commotior, vix enim iram continebat: — hem virum amore nepotuli, gremio ipsius focillati, cæcutientem! Adeo mihi videris, Otfride, studio consobrini tui teneri, vt ad insaniam eius ingeniolo faueas. Miror sane, te alioquin satis prudentem, in ea re ita tui obliuisci, vt ab hoc nasutulo inscitiam pro modestia, garrulitatem pro eloquentia, stultam affectationem pro grauitate, flosculos vndique carptos et delibatos pro ingenii fecibus tibi vendi patiaris. Nisi forte cœlitus ei insulam

B 2

esse



esse sapientiam aut innatam jactes, prorsus, vnde habeat, ignoro. Semper fuit homo singularis, cellulanus, morosus, vaniloquus, non tam versatus quam vagatus in literis, vt omnia vno complectar verbo, *αυτοδιδαντος*. Quid sentiam de hoc genere hominum, quæseris forte ex me? — Hoc sane erat classicum canere Otrido: exoptata enim hæc ei veniebat occasio edisserendi, quicquid ex multo tempore, super hac re cogitatum atque congestum, tamquam in sinu secum ferebat. Subridens igitur Ewaldi stomachosam dicacitatem serio et fortiter, amice tamen, hanc disputationem persequi statim animum inducit vir ab illiberali arrogantia atque admiratione sui adeo alienus, vt ejusmodi conuersationibus doctis atque politis vehementer delectaretur, nec tamen ferociter pugnaret, nec meliora doceri, præsertim a rerum peritis, vnquam recusaret. Itane, inquit, te, Ewalde amor veteris formæ cepit, vt plus in cathedra, subfelliis, tabellis, pallio reliquaquæ armarura scholastica esse putes, quam in hominis ingenio et diligentia? — Absit a me, vt scholas publicas, institutionem quam dicunt, acroamaticam, atque operam magistrorum contemnam, qui potius habere velim, quæ ad institutorum tam vtilium incrementa, virorumque

que tam sedulo de humanitate merentium præmia conferam, libenter subscribens verbis Ciceronis: a) *Quod minus reipublicæ majus afferre meliusue possumus, quam, si docemus, erudimusue juventutem?* Tamen illud tenebo, nullum vnquam institutum humanum ita esse perfectum atque omnibus numeris absolutum, vt correctionem admittat prorsus nullam, seu, vt citra vnam viam, a majoribus stratam atque munitam, nulla alia ad eruditionem mortalibus pateat. Id enim mihi quidem videtur in maximis et perniciosissimis impedimentis esse, quo minus scientiæ humanæ fines producantur, adeoque felicitas generis humani augeatur, si, quæ ab antiquis dicta accepimus, ea tam sancte et firmiter credimus, vt ab iis dissentire religio habeatur, quasi maiores nostri falli aut errare non potuissent, vel quasi eorum oracula et scita diuinam habuissent auctoritatem, quæ omni inuestigationi et meditationi posterorum limites ponere deberet: si porro, quæ ab antiquis descripta et ædificata ad nos peruenerunt, ea tam firma, stabilia et quasi ferrea esse putamus, ac tam religiose

a) de Diuin, L. II, c. 2.



custodimus, vt mutare vel lineolam, vel lapillum de loco suo mouere nefas habeatur. Certe hæc antiquæ sapientiæ seuera adoratio nec nostris iudiciis gloriam, nec ætati et progeniei nostræ felicitatem parare videtur. Majores nostri in scholis publicis et priuatis voluerunt magistros, quicquid iuueni discendum foret, colligere, in ordinem redigere, viua voce proponere; quæ ipsis dicenda forent, præmeditari, quæ discipulo legenda, prælegere, explicare, illustrare, amplificare, ad vsum accommodare, denique totius disciplinæ fontes exhaurire atque ita in discipuli vel memoriam vel ingenium infundere, vt hic aperto ore, plenis haustibus, imbibe istam doctrinæ auream pluuiam possit: discipulum vero certis definitisque horis magistro apparere, a latere seu ad pedes ejus sedentem auscultare, dicta vel auribus vel calamo excipere, quæ legenda magister præceperit, legere, ad ea, quæ quæsierit, respondere, quæ scribenda dictauerit, scribere, quæ ediscenda censuerit, memoriæ mandare atque sic ab ore et nutu præceptoris pendere, ordine ab eo præscripto studia omnia literarum persequi atque omne opsonium in hac artium popina præparatum et appositum cupide deglutire. Hæc methodus in plerisque scholis et ex parte
etiam

etiam academiis nostris obtinet: hac via iuuentus
nostra literarum studiosa ad sapientiæ initia ducitur: et
quisquis corpori eruditorum se adscribi cupierit,

hic vadat oportet,

Qua facit assiduo tramite vulgus iter.

Nec tamen custodes hujus triti et communis itineris potuerunt impedire, quo minus singuli homines, siue quod ad didactra soluenda res familiaris non sufficeret, siue, quod ejus essent ætatis, vt cum puerulis ad scholam currere ipsos puderet, siue quod ita suarum essent opinionum tenaces, vt vestigia magistri premere nollent; quo minus, inquam, hi singuli, suam secuti viam, citra docentem discerent, citra ducem procederent, procul a cathedra professoris artium disciplinæ vacarent et, lucrati moram curriculi scholastici, propria obseruatione, meditatione, lectione eam sibi rerum notitiam et intelligentiam pararent, quam sibi ad bene beateque viuendum necessariam essent rati. At sane contra hunc spontaneum discendi modum omnia gymnasia clamant et omnes hominum latinorum scholæ. Omnes præterea, qui cum ecclesia credunt
et



et cum multitudine sentiunt, eum tanquam incertum, non satis idoneum, lentum, erraticum reprehendunt, vt nomen *αυτοδιδάκτῃς*, in republica literaria, p̄ne pro opprobrio habeatur. Equidem, quum adolescenti mihi in studiis literarum versari licebat, multa de hac *αυτοδιδάκτων* h̄eresi et audiui et legi: quæ, cum ipse per ætatis imperitiam, perpendere non possem, quid mirum, me ita sollicitè hanc Scyllam euitasse, vt digitum de manu mihi recidi, quam isto horrendo *αυτοδιδασκαλίῃς* flagitio me contaminari, maluissim. Interjectis tamen annis, cum hic illic eiusmodi *αυτοδιδάκτῃς* deprehenderem, eosque viderem, non modo æque ac me ipsum forma esse humana, sed etiam in literis ita felicitur versatos et ita longe progressos, vt totas *ἑτεροδιδάκτων* centurias post se reliquissim viderentur, id quod eo est credibilius, quod hos homines non iussa patrum, sed docilis sciendi cupiditas ad suscipiendum discendi laborem impulerat; tum demum auctoritatem eorum, qui tam iniique de *αυτοδιδάκτων* studio iudicassim, in dubium vocare audebam; adeoque parum aberat, quin præceptores meos vel inuidia vel auaritia motos hanc *αυτοδιδασκαλίαν* contempsim existimarem: inuidia, quod intelligere viderentur, ipsorum operam ad discendas artes

artes ita esse necessariam, ut vel supersedentes ea æque docti euaderent, ac diligentissimi ipsorum auditores: auaritia, quod vererentur, ne, opinione de *αυτοδιδασκαλίας* commodis inualescente, ipsorum reditus ex discipulorum didaetro vehementer minuerentur. Ne tamen inique cum iis, qui aliter sentiunt, agere videar, peto a te, Ewalde, ut, qui semel contradicendi partes arripuisti, istius sententiæ et istorum hominum patrocinium in te sumas, et, quibus potissimum nominibus *αυτοδιδάκτες* reprehendendos putes, me, uti soles, recte et perspicue doceas: ita enim eueniet, ut vel tu me errore, quo huc vsque implicitus fui, liberet, vel ego te ad minus inique de *αυτοδιδάκτων* studiis sentiendum commoueam.

Tum Ewaldus ægre se has partes suscipere simulans, re vera contentionis cupidissimus. At, inquit, vereor, Ostride, ne in cassum disputem; improbissimus enim et ingrattissimus est labor eorum, qui præsumtas opiniones, præsertim inueteratas animoque infixas, euellere et eradicare conantur. Tu quidem odio methodi veteris scholasticæ et amore *αυτοδιδασκαλίας* adeo videris esse captus, ut, si vel omnes in orbe
C terra-



terrarum eruditi de ejus futilitate consentirent, tu tamen solus dissentire, quam idolo tuo nuncium mittere, malle.

Noli me, ait Otridus, putare ita pertinacem atque obstinatum opinionis meae defensorem, qui potius confessor, me non studio concertandi, orationem tuam desiderare, sed ut cognoscam tandem, quid in ea re verum certumque sit; quod si tu me docueris, lubenter, me didicisse a te, fatebor; id quod fore, ut mihi accidat, eo certius sperare debes, cum tantum absim a plena et perfecta rerum scholasticarum intelligentia, ut artium vestrarum sacra quasi per transfennam modo praeteriens, strictim adspexerim.

Quae cum Otridus dixisset, Cum videam, inquit Ewaldus, hanc semel rem inter nos in controversiam esse adductam, faciam, quod petis, Otride, breviter; hic enim cum Symmacho dicere licet: b) *Pro cognitis et probatis pauca dicenda sunt*: triplici tamen lege: primum, ut *σφαλμάτων*, quae in subita et
for-

b) Epist. VII, 102.

fortuita oratione rebus magis quam verbis intento facillime excedunt, veniam a vobis impetrem: deinde, vt, si qua posthac, Otride, contra dicenda habueris, oratio tua non sit inuectiua, nec acrior, nec stomachosa, sed vt rationibus meis rationes, auctoritatibus, auctoritates opponas: denique vt, cum vterque nostrum, quæ sibi e re fuerint visa, protulerit, arbitrium huic Theophilo nostro deferamus, eam ob causam æquissimo, credo, iudici, quod vtriusque nostrum amicum, rerum peritum, et a partium studio alienum esse puto. Equidem, vt tibi contra quem pugnes, statim a fronte ostendam, contra morem *ερατηγῶν*, qui leuem armaturam in prima acie collocant, fortissimos extremæ pugnæ seruant, statim ab initio disputationis firmissimum pro mea causa argumentum proponam, idque ab usu et experientia sumtum. Nonne, cuius rei millena habemus exempla, eam certiozem putamus, quam, cuius singula? Quod si negare non possis, accommodes quæso, ad quæstionem nostram et supputes, Nonne exempla *αυτοδιδάκτων* vere eruditorum admodum sunt rara? Nonne pro vno *αυτοδιδασκαλίας* alumnio bis mille reperis viros doctos, qui e scholis et academiis, antiqua ratione instituti, prouenerunt? Non-



ne omnium seculorum doctissimum quemque auditoria scholarum academiarumque frequentasse, ab ore magistrorum pependisse, eorum vestigia secutos esse, præceptorum suorum discipulos sese incluta grati animi obseruantia profiteri, nunquam probro sibi duxisse, fateberis? cum e contrario *αὐτοδιδάκτων* feliciter in literis versatorum (qui enim huic vasto mari absque gubernatore sese permittentes naufragio pereunt, eorum nomina æqua et æterna obscuritas contegit) tanta sit paucitas, ut, quemadmodum multitudo *ἐτεροδιδάκτων* pro exemplis regulam illustrantibus et confirmantibus, ita pauci isti *αὐτοδιδάκτοι* pro rarissimis exceptionibus sint habendi. Quo igitur pacto fieri potest, ut rationem, quæ vix ter vel quater singulis seculis bene succedit, ne dicam commendemus, modo toleremus, præ meliore ea, quam qui sequuntur, fere nunquam aberrare a scopo possunt?

Juxta hanc usus et experientie ad sententiam meam confirmandam vim, prouocare possem ad omnium eruditorum consensum, contra quod confertissimum agmen, ut vel vnum aliter sentientem, induceres, satis habiturus esses difficultatis. Quotquot enim
de

de optima tractandarum artium ratione differentes vel audire vel legere memini, eorum, qui istam domesticam et umbratilem lucubrationem probans, tirones suis ingeniis permitti voluerit vel etiam indulserit modo, scio neminem. Omnes juvenem literarum studiosum optimis tradi magistris et in scholis recte institutis erudiri jusserunt. Tamen, ne nimis vage et infinite disputare tibi videar, nominatim doctissimos quosdam viros allegabo, verbis eorum recitatis, quorum auctoritatem, tamquam acerrime in his rebus videntium, negligere, nec mihi nec cuiquam fas esse, puto.

Audiamus primo MORHOVIUM c) qui, de πολυμαθείας studio differens, ita pergit: „*Qui πολυμαθείας studio primum se dederunt, se cerebrosiore paullulum sunt et opiniosi, non facile ad aliorum consilia in discendis artibus se accommodant, sed sibi plerumque sententiam sapiunt. Accidit enim illis, quod plantis sponte proventibus, quae in sylvestrem naturam abeunt, cum nulla cultura coercentur. Quo fit, ut, dum aliorum contemnunt*

judi-

c) Polyh, litt. Tom, I, L. I, c. I, §. 14, 15.

C 3

judicia ἀνοδιδακτοι; e peruicacia erroribus patrocinium
 querant. Interjectis quibusdam verbis: Herere plerum-
 que illis ἀνοδιδακτοις solet in philosophicis præcipue inanis
 persuasio, dum veterum dogmata non satis affecuti νεῖας
 δόξας, pro Junone nubem amplectuntur., Audistine, Ot-
 fride, Morhofium hos homines vocare cerebrofiores et
 opiniosos? Animaduertistine inanem persuasionem,
 quam inhære hujus peruersæ disciplinæ alumnis vir
 doctus dicit? I nunc et admoue consobrinum tuum
 ad hoc speculum. Agnoscet imaginem suam, si vel
 pusillum dexteritatis seruauerit. Atque tu, nisi me o-
 mnia fallunt, diligentius examinando hujus Herculis
 virtutem, mox intelliges, etiam hunc pro Junone nu-
 bem esse amplexum.

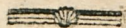
Satis etiam opportune recordor verba STOL-
 LII d) quæ nuper aliud agenti mihi, quasi portende-
 retur hæc disputatio, in oculos incurrerunt: *Es beste-
 hen aber die Thaten der Gelehrten in conversiren, lehren
 und*

d) Anleitung zur Historie der Gelahrheit. Vorbe-
 richt: Von der Historie der Gelahrheit überhaupt.
 S. 2, 4, 5. ibique not.

und schreiben: daher ein Studirender nicht blos lesen, sondern auch gelehrter Männer Collegia frequentiren und ihren Umgang suchen muss. Denn, man schreibt nicht alles, was man weiß e). Ein Lehrer sagt manches im Collegio, was er nicht drucken lest. Zwar, wie es Leute giebt, die sich rühmen, dass sie ohne Lehrmeister, — also giebt es auch andere, welche uns bereden wollen, dass sie ohne Bücher Gelehrte worden. Nun will ich nicht leugnen, dass man wirklich Männer von beyderley Sorte antreffe: (wiewohl es mit den meisten auf eine Prablerey hinaus laufen mag,) sie sind aber doch so gemeine nicht.

Ja,

e) Hoc testimonio Stollii bonum Ewaldum male puto consulere causæ suæ. Quod enim dicit: *Man schreibt nicht alles, was man weiß* etc. id longe secus esse hac nostra ætate, quis ignorat? Hanc itaque sententiam, si ad nostra tempora accommodare velis, ne dicam, ita esse exprimendam: *Man schreibt heut zu Tage mehr als man weiß*: hoc certe inter omnes constat, non modo quæ olim modo dicta, sed etiam quæ olim modo cogitata sint, ea hodie omnia typis vulgari. Vereor igitur, ne Ewaldus hoc argumento risum moueat aduersario suo.



Ja, ich bin der festen Meynung, das selbige noch gelehrter seyn würden; wenn sie weder die Bücher noch die Lehrmeister an die Seite gesetzt hätten, u. s. w. Laudat idem Stollius Roetenbeccii f) et Feuerlini g) de autodidactis tractatus, quos legisse poenitebit neminem h).

Adjun-

f) Geo. Paul. Roetenbeccii dissertatio de Autodidactis. Altorfia. 1704. 4.

g) Feuerlini Obseruat. historico-logicæ de Eruditis sine præceptore. Altorf. 1716. 4.

h) Nec me fortasse poenitisset: sed in ea, qua hic laboramus, penuria librorum, neutrius introspiciendi, mihi copia fuit: quamobrem, quid sit rei, judicare non possum. Nisi quod Reimannus (Einleitung in die Hist. litt. Bd. IV. p. m. 411. not. g.) me quodammodo docet pretium disputationis Roetenbeccianæ his verbis: *Allein, es ist dieselbe mehr Parenetica als Historica, und gehet die Absicht des Herrn Auctoris nicht sowohl dahin, daß er den Leser mit Exempeln vergnügen, als, daß er ihm Regeln geben will, sich vor dergleichen Unternehmungen zu hüten. Cum quo fere consentit Stollius*

Adjungo huic in eodem argumento versatum
 JOANNEM ANDREAM FABRICIVM i) qui de via ac ratio-
 ne discendarum literarum differens: „*Ohne Unterricht
 anderer gelehrt werden und also ein Autodidactus seyn wol-
 len, ist theils unmöglich, — cape tibi hoc, Otfride,
 unmöglich, inquit Fabricius — theils beschwerlich und
 weitleufig, theils gefehrlich und ungewifs, folglich nicht
 zu raten.*“, Noui modestiam tuam, Otfride, nec du-
 bito, fore, vt tantorum virorum auctoritati libenter
 cedas. Tamen, vt juxta opiniones etiam rationes af-
 feram, habeo, qui mihi suppeditet, JOANNEM FRAN-
 CISCVM

ius (l. f. c.) qui in not. ad §. 5. vtroque li-
 bro allegato, addit: *Die erstere ist schlecht,
 die letztere aber mit Nutzen zu lesen.* Qui i-
 gitur vir doctus vtrumque vel alterutrum libel-
 lum, vel e sua supellectili depromptum com-
 modare, vel indicare mihi voluerit, vbi adhuc
 extant, is multam apud me inibit gratiam.

- i) Abriss einer allgemeinen Historie der Gelehr-
 samkeit, Leipzig. 1752. Bd. I. p. m. 39, seqq.

D

ciscvm BVDDVVM k) aptissimas fortissimasque: malo enim a viro tantæ doctrinæ tantique nominis excogitata et partim collecta proponere, quam mihi super re tam gravi philosophandi facultatem arrogare. Hæc ejus sunt verba: *Auditio eo spectat, ut virorum doctorum, viva voce alios erudientium, institutione recte utamur. Quæ quidem institutio, cum plurima præ lectione habet commoda, rebus suis non recte consulunt, qui eam negligunt et inter avrodidaktas numerari capiunt. Vnde et simul intelligitur, quanta scholæ et academiæ nobis adferant commoda, et quod earum constitutionem pro maximo numinis reputare debeamus beneficio.* His statim subjungit vir doctus rationes, quarum prima petitur a philautia s. potius avrodidaktos defectu: „Longe rectius ingenium nostrum explorabit, quid agendum aut omittendum sit, suadebit prudens doctor, quam nosmet ipsi, qui unquam fere non in iis, quæ ad nos spectant, cecutimus.” Altera ab imperitia juvenili: „Deinde et quo incedere debeamus ordine, quid primo, quid secundo loco adgrediendum, cum nesciant, qui sibi ipsi relictæ sunt, incauti juvenes, ostendet facemque in hisce

k) Hægoge historico-theologica ad theologiam universalem etc. Lipsi. 1730. Lib. I. c. 3. S. 15.

hiscæ omnibus preferet diligentia periti magistri. „ Tertia denique a malis, quæ *ἀνομιδοδασκαλίαν* maxima et concomitantur et consequuntur: „ *Accedit, quod, qui sine magistro sapere cupiunt, haud raro vitia quaedam imbibant, quæ dediscere difficile admodum illis est, etiam, cum ea detestantur. Solitudini namque et umbræ adfueri in lucem fere non sine puerili quadam trepidatione prodeunt, pertinaces quoque et arrogantes ut plurimum euadunt, dum omnia sibi solis tribuunt, quod aliis acceptum ferant, se non habere, sibi persuadentes.* „ Quæ præter hæc addit, ea magis pro institutione, quæ viua magistri voce peragitur, quam contra *ἀνομιδοδασκαλίαν* pugnant; „ *Magis, inquit, viva vox animum mouet, quam litera scripta, hinc et attentionem magis excitat altiusque in animum descendit efficitque adeo, ut longe rectius faciliusque, quæ eadem proponuntur, capiantur.* „ Quo pertinet etiam Alexandri Fichteti sententia, quam ibidem laudat Buddeus: *Vno momento temporis in sinum nostrum effundi, quod longissimo plurimorum annorum labore alii coaceruarint atque hoc nullo nostro labore magna que cum animi nostri voluptate contingere: atque Naudei: Breuius esse iter atque compendiosius, quibus præceptores aliqui saltem præmonstratores studiorum et comites adjungantur.*

D 2

Quod



Quod si maiorem apud te habeant auctoritatem veteres, quam isti recentiores, neque illi me destituerent, si otium mihi competeret euoluendi, copia legendi, vel reminiscentiæ fatis, vt recitare possem. Vnus tamen et alter occurrit locus, quorum vis et pondus plurium collectionem superuacaneam reddere videntur. Tu quidem optime scis, Otride, cuius sapientis et venustæ sententiæ et recta iudicia te delectarunt, PLINIUS I), quam serio Nepoti suo commendans auditionem huius oratoris, hanc anteferendam esse lectioni asserat: *Ἀφιλομαλόν, inquit, illiteratum, iners, ac pene etiam turpe est, non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices: habeo hic, quos legam, non minus disertos.* — Audisne verba *αὐτοδιδάκτων* quasi ex ore defumta? — *„Etiam, sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Præterea multo magis, vt vulgo dicitur, viua vox afficit. Nam, licet acriora sint, que legas, altius tamen in animo sedent, que pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit.* Denique etiam pro me facere videntur A-

SCH-

I) Epist. Lib. II. ep. 3.

SEMINIS m) dicta, quorum modo sensum repetam, prout menti inhaeret: Si quis velit artem coquinariam callere, vnde petat? E disciplina boni coqui. At, si artem medendi; a quonam discat, nisi a bono medico? At, si fabrorum artes; a fabris: Si vero bonitatem mentis sapientiamque parare sibi cupiat; quo cognitum eat? nimirum ad bonum sapientemque virum, Quam recta et proficiuis huius sententiae ad reliquas artes omnemque omnino disciplinam accommodatio! Videlicet, si quis velit fieri bonus grammaticus, orator, philosophus, poeta, mathematicus; vnde petat harum artium cognitionem? A se ipso? — Scilicet qui ne edere quidem et bibere et pedibus uti a se ipso didicerit: Verum a grammatico, oratore, philosopho, poeta, mathematico; quales dicuntur et sunt earum artium

III) Διαλ. πρωτ. περί τῆς ἀρετῆς. Φέρε ἔτις βέλοιο ταύτην τὴν ἀρετὴν γενεῶν ἀγαθός, ἢ ἀγαθοὶ εἶσιν οἱ σοφοὶ μάγειροι, πόθεν αὖ γένοιτο; δειλονότι, εἰ παρὰ τῶν ἀγαθῶν μαγείων μάθει. Τὶ δέ, εἰ βέλοιο ἀγαθός γίνεσθαι ἰατρός, παρὰ τίνα αὖ ἐλθῶν γένοιτο ἀγαθός ἰατρός; δειλον δὲ ἔτι παρὰ τῶν ἀγαθῶν τινα ἰατρῶν etc.

D3



tium magistri ad docendum in scholis academiisque constituti. Habes igitur, Otrfride, et rationes et testes, quibus ductus *αυροδιδάκτρης* impudentiæ et inscientiæ condemnare, adeoque hoc discendi genus summopere improbare, non dubitem. Atque hæc sententia eo magis mihi arridet, quo minus nouandi studium, aut singulare ingenium, aut *παράδοξον* sapit. Præterea hoc habet commodi, vt, tametsi non admirationem, tamen nec risum mihi contrahat.

Hactenus ille. Cum vero, quicquid mihi et otii et spatii ad hanc prolusionem relictum est, ista occupauerit proluxa Ewaldi oratio, ex aliorum magis, quam ipsius verbis composita, rogandus mihi nunc est Beneuolus Lector, vt, quæ regesserit Otrfidus, nec non definitionem causæ ex arbitrio Theophili, alio tempore a me expectet. Superfunt enim adhuc, quæ dicam, alia, Nimirum scripta sunt hæc a me eo consilio, vt commendarem iuuenes nonnullos huc vsque huius Lycei ciues, magistris, parentibus, ciuitati, bonam de se spem facientes, nunc, ante abitum, quem parant, diligentiae gratique animi specimina edituros. Qui enim cum laude nec immaturi a nobis discedunt, ii hoc habent præmii, vt in celebritate Optimorum Ciuium
ultima

ultima officia præsent publicaque honorentur gratulatione. Aperient igitur hunc actum

CAROLVS HENRICVS RICHTER jun.
LÜBENAVIA - LVSATVS,

et

JOANNES CHRISTIANVS FRIDERICVS FÆLLIGEN,
LVBENENSIS,

colloquio de *Globis ærostaticis nuper a Montgolfierio in Franco - Gallia inuentis* : quo finito

CHRISTIANVS FRIDERICVS HENRICVS ADAMI,
LYCCAVIENSIS,

Orationi *von der Nothwendigkeit, einen guten Ruf mit von der Schule zu bringen* adnectet Epilogum, quo fautorum beneficia grato animo celebrabit. Hunc sequuntur

CHRISTIANVS BERNARDVS RICHTER sen.
LÜBENAVIA - LVSATVS,

orationem qua comprobandum sibi sumfit: *dass die Verschiedenheit der Stände und Lebensarten in einem Staate nützlich sey*, et Carmen eucharisticum latinum, et

CARO-



CAROLVS HENRICVS BERNARDVS ERTTEL,
LIPSIENSIS,

Orationem *de Educatione publica priuate preferenda* et
carmen theoticum grati animi declarandi causa, recitatu-
ri. His peractis

AVGVSTVS HENRICVS WELLER,
DAHIMENSIS,

prosperam discedentibus precabitur academiam.

Ad quos audiendos, vt PRAESIDES, PA-
TRONI, FAVTORES scholæ nostræ frequentes
conuenire et hunc diem, abituris solemnem, præsen-
tia sua illustrare velint, omni, qua decet, obseruan-
tia, rogo.



AB 155635

X 232 1206

ULB Halle

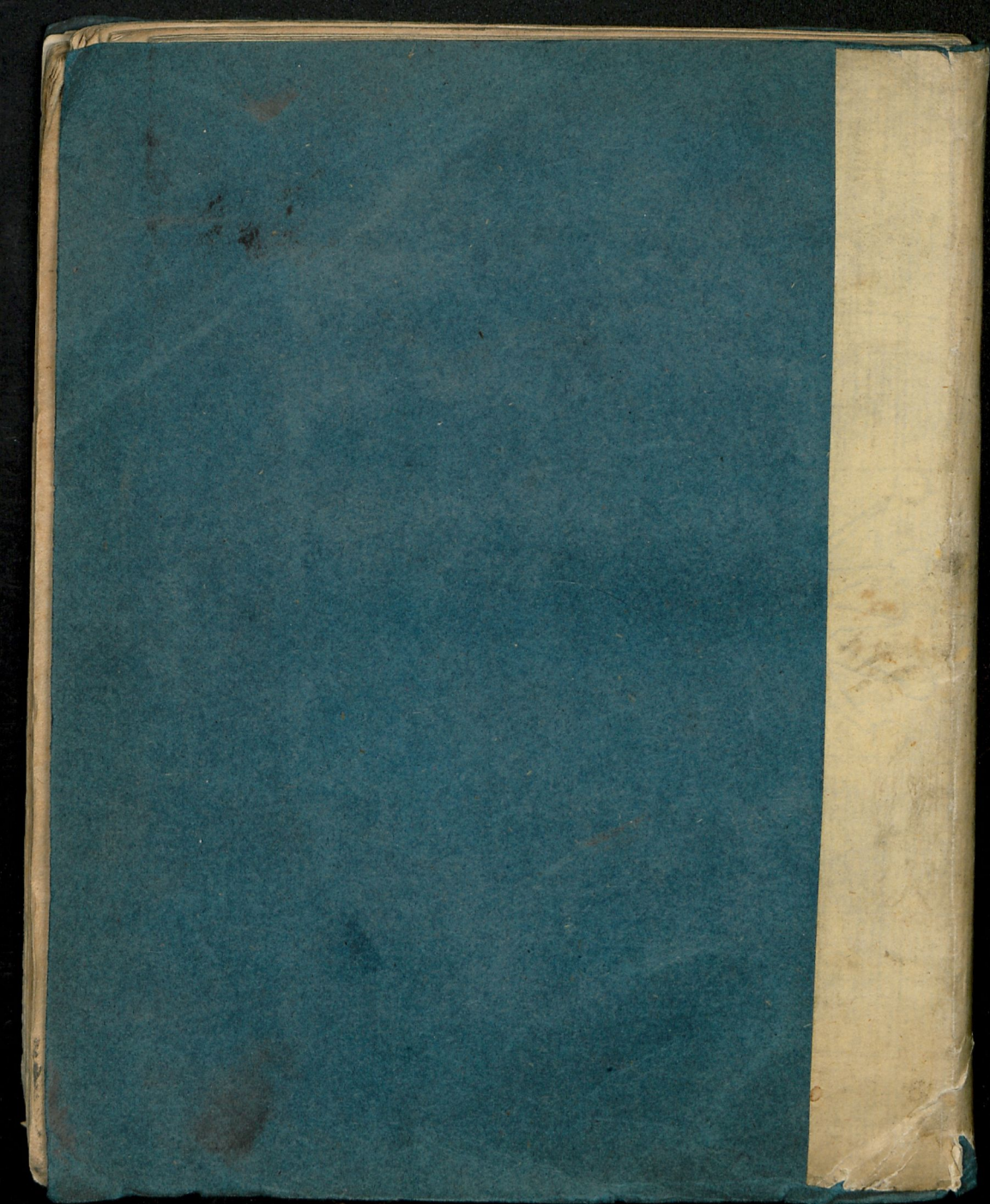
3

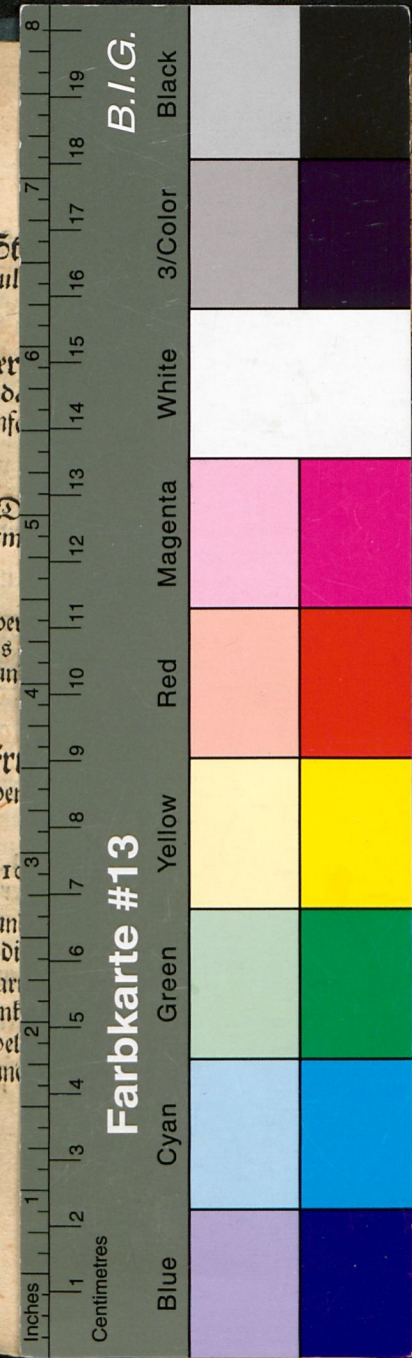
005 301 335



56







ΑΥΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ VINDICIÆ.

SPECIMEN PRIMVM,

QVO EDITO

AD

ORATIONES

QVADAM

IN LYCEO LVBBENENSI

AUDIENDAS

A. D. XX. APRILIS MDCCLXXXIV. HOR. X.

OMNES

BONARVM LITERARVM FAVTORES

HUMANISSIME INVITAT

CAROLVS TRAVGOTT THIEME

AA. M. LYCEI LVBBENENSIS ADHVC RECTOR

NVNC GYMNASII MERSEBVRGENSIS RECTOR

DESIGNATVS.

LVBBENÆ, EX OFFICINA DRIEMELIA.